

«ЧИ ПРОСТИШ, МОЯ НЕНЬКО-ВКРАЇНО...»: життєві і творчі дороги
на батьківщині та за її межами українця Івана Овечка

За роки незалежності України завдяки кропіткій праці дослідників нашим співвітчизникам відкрилося багато імен земляків, котрі, через складні обставини життя, свого часу мусили залишити батьківщину. Однак вони не загубилися в бурхливому океані незвіданої чужини. Сміливо долаючи труднощі, не втратили людської гідності і досягли значних вершин у професійному зростанні, свято зберігаючи в серці пам'ять про місце свого народження, активно популяризуючи за кордоном українську історію, культуру, звичаї тощо.

Серед таких українців варто згадати ім'я Івана Федотовича Овечка (1920 – 2002), сторіччя від дня народження якого припадає на 20 травня 2020 року. Нині доступні для ознайомлення деякі його твори (в мережі Інтернет), а також – деталі біографії (про джерело йтиметься далі). Автор цієї розвідки щиро дякує людям, які суттєво наблизили час оприлюднення даного матеріалу. Це дослідник Р.Клочко, член Національної спілки письменників України О.Гончаренко, дослідник М.Зайдлер, співробітники ЦБС і краєзнавчого музею Мелітополя та Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія.

Підкреслимо, що одне з основних правил наукових пошуків полягає у прискіпливій перевірці будь-яких джерел. Тому інформацію із «Вікіпедії» про те, що І.Овечко народився в Мелітополі, необхідно було уточнити. Певний час питання залишалось відкритим, однак нещодавно стало відомо, що у рік свого відходу у вічність наш земляк Іван Овечко видав книжку **«Фрагменти з автобіографії. Моїм дітям, онукам і правнукам»**. В Україні є один примірник англійською мовою цього друкованого видання. Зупинимось на ньому, оскільки він дає відповіді на багато питань щодо важливих подій у житті Івана Овечка.

Слід зазначити, що щира розповідь автора про долю своєї родини на батьківщині та за її межами зацікавить тих українців, яким небайдужа драматична історія буття в колишньому СРСР певної частини представників нашого народу напередодні та під час Другої світової війни, а також погляд українця-емігранта на особливості існування людини за межами рідної землі. Більш ніж на ста сторінках Іван Овечко – учитель за фахом – у хронологічній послідовності вмотивовано і переконливо знайомить не лише своїх спадкоємців, а й усіх зацікавлених осіб (про це йдеться у передньому слові до видання) із тим, які випробування приготувала йому та його родині доля. Автор пояснює, що написав цю книжку на прохання власних дітей, однак це – лише «фрагменти», оскільки він не вважає себе важливою персоною. Підкреслює, що крім англійської версії видання є українська (він писав українською), зазначаючи: *«...мої діти досі вільно володіють українською та німецькою мовами [його перша дружина – Марія, – яка померла від тяжкої хвороби, була німкеню. – Н.З.], мої онуки, і... мої правнуки – вже ні»*.

Наголосимо, що книжка складається з розділів, які відповідають певним подіям. Перший – «Місце мого народження...» Стає зрозумілим, чому І.Овечко, наприклад, у своїх віршах (про різні види його діяльності йтиметься далі) неодноразово згадує своє *«безтурботне дитинство»* у селі. За автором, він народився *«у Володимирівці на Мелітопольщині, розташованій приблизно в двадцяти п'яти кілометрах на південь від міста Мелітополь, вздовж шосе до Криму... Цей регіон України колись назвали Таврією, а також Січеславщиною, оскільки Запорізька Січ також розташована недалеко»*.

Побіжно зауважимо, що місцевість, про яку пише автор, з 1923 року належала до Мелітопольського округу (раніше – Мелітопольського повіту). Село Володимирівка існує і досі, у довідниках його називають передмістям Якимівки. Також згадано Давидівку, що розташована, як пише автор, за 18 кілометрів від його села: звідти походила мати Івана. Дізнаємося і про історію імені митця. З'ясовується, що, за церковною традицією (він, як уже згадано, народився 20 травня), його мали назвати – відповідно до свята – Акакієм, та батько не погодився, і немовляті дали ім'я Іван, оскільки наступним було свято Івана Богослова.

Звертає на себе увагу той факт, що автор книжки лише одного разу згадує ім'я свого тата: говорячи про те, що Іванів Овечків у Володимирівці було чимало, разом із тим він зауважує: *«Але я був єдиним Іваном Федотовичем»*. Вражає синівське почуття любові та шани, з яким згадано батька, що чесно працював на землі, співав у церковному хорі, любив рідну мову. Читачеві також стає відомо, що Овечко-старший дбав про добробут своєї родини та виховання двох синів. Щодо старшого сина – Івана, то намагався навчати словом. Щоб той не витрачав на пустощі багато часу, вже у шість років віддав сина до школи (зазначимо, що батько приділяв максимальну увагу освіті Івана. Наприклад, автор пише: *«Я часто згадував, як батько, давши мені в руки «Кобзаря» Тараса Шевченка, заповідав мені: «Ото, хлопче, читай і вчися!»*). Долучав тато свого первістка і до праці. У творі читаємо: *«...я вже в семирічному віці не лише виводив наших гусей за село, щоб нагодувати, а й допомагав батькові вигнати коней на пасовище, залишаючись з ними на всю ніч. Я також правив кіньми, що тягли борони у степ, щоб орати ґрунт»*.

Уже в першому розділі І. Овечко окреслює головні причини, що підштовхнули його родину до залишення батьківщини. До них він у своїй творчості повертатиметься все життя. Автор звинувачує радянську владу, яку називає *«російсько-комуністичним більшовицьким режимом»*, у руйнуванні церков, знищенні після Нової економічної політики (НЕП) заможних господарств (серед них була і його родина), у вилученні, незважаючи на наявність у сім'ях малих дітей, *«навіть приховані скоринки хліба чи крихти пшениці, чи крупи»*, у створенні колгоспів, де селяни *«змушені були працювати практично без оплати, а врожаї передавались у розпорядження Москви»*, і, нарешті, у безпідставному визнанні його батька *«ворогом народу»*. У цьому ж розділі йдеться і про наближення трагічних подій у родині. За митцем, спочатку Федот Овечко як *«куркуль»*, рятуючись від заслання, змушений був тікати на Донбас, а його родина, втративши дах над головою, певний час поневірялася

«під час страшних морозів та хуртовин 1930 року», понад усе прагнучи зустрічі з татом і чоловіком.

«Донбас – притулок для переслідуваних» – так в аналізованій книжці названо її другий розділ, в якому йдеться про перебування Овечків на Донбасі та про його трагічний фінал. Автор наголошує, що через дуже важку працю в шахтах, радянський уряд «закривав очі» на прибулих туди «розкуркулених селян». Ніхто не дбав і про умови їхнього проживання. За письменником, новоприбулі родини мусли виживати у викопаних *«великих ямах у гірських схилах»*. Федот Овечко через кволе здоров'я працював біля коней, тому родині пощастило жити у приміщенні поряд із конюшнею. Іван разом із сім'єю пережив на Донбасі і голод 1933–34 рр. Він згадує, що це було не так страшно, як в інших куточках України, однак їм із матір'ю часто доводилося шукати в лісі їстівні корінці. У цей час хлопець продовжував старанно навчатися у школі. Автор із гордістю розповідає про те, що шкільні ніколи не міняв (до своєї ходив чотири кілометри), оскільки батько стверджував наступне: Іван мусить серйозно ставитися до свого майбутнього, *«він повинен залишатися в тій же школі, навіть якщо [батька. – Н.З.] будуть переводити на роботу в різні місця. Його освіта важливіша за все інше»*. Таке переконання мало гарний результат: у 1937 році юнак успішно закінчив школу.

Правдива розповідь Івана Овечка у розділі *«Питання: ким я повинен бути – вчителем чи військово-морським офіцером?»* – є свідченням того, що влада пильно стежила за ним, як за сином «куркуля», корегуючи його життя відповідно до радянських постулатів. Якщо на першому етапі обрання юнаком своєї професії перешкод не було (*«після 7-го класу я пішов у вчительський технікум і після чотирьох років навчання став учителем початкової школи»*), то спроба вступити до Севастопольської військово-морської академії (за автором, у цьому виборі відіграли роль активна агітація професії морського офіцера та наближеність до *«рідного Мелітополя»*) закінчилася невдачею. Після проходження ним медкомісії заяву було відхилено, можливо, як сина *«колись заможного селянина-куркуля»*. На той момент родина ще була разом, тому Іван філософськи поставився до ситуації і почав викладати російську мову малограмотним шахтарям. Пізніше його було запрошено до школи на посаду вчителя. Одночасно з викладанням Іван Овечко заочно навчався у Ворошиловградському педагогічному інституті. І коли вже здавалося, що біда відступила і все страшне залишилося позаду, доля підготувала нове, на цей раз ще страшніше, випробування. За автором, *«18 квітня 1938 року мій молодший брат Семен з'явився у дверях мого кабінету в школі з жахливою звісткою: «Вони взяли тата!» Це був арешт агентами всемогутнього НКВС»*.

«У пошуку правди, або «не віримо вам» – так пронизливо названо розповідь про одну з болючіших подій у житті родини Овечків. Дізнаємося, що через місяць після арешту Іванового батька хлопця *«запросили»* до НКВС, де у тривожному очікуванні він провів багато годин і нарешті побачив батька зі слідами катувань: тато був *«знесилений до майже невпізнанності, ледве пересувався. Я підскочив до нього, щоб обняти, але співробітник НКВС грубо відштовхнув мене. Наші очі зустрілися. Батько мене впізнав. Він намагався щось*

сказати, але я побачив лише тремтіння губ». Далі було брехливе «вибачення», що викликали «помилково», пізніше – передачі у тюрму, таємні зустрічі (завдяки знайомій медсестрі) із батьком у лікарні, звістка про те, що його звідти забрали. Автор із болем зазначає: *«З того часу ми більше ніколи його не бачили і ніколи не могли дізнатися, де знаходиться його останнє місце вічного спочинку. І з того дня я поклявся собі, що решту свого життя проведу у боротьбі з комуністичною системою пером і словом, і завжди буду поряд із мамою»*. Тоді вісімнадцятирічний юнак понад усе прагнув повернути батькові його чесне ім'я. Він зустрівся з Генеральним прокурором, намагався переконати останнього в помилковості батькового арешту, однак прокурор був невблаганним. За письменником, із цього моменту він остаточно переконався, що у пануючій системі відсутні і «крихти правосуддя».

Слова «Але життя має тривати», винесені в заголовок ще одного розділу книжки, свідчать про те, що, незважаючи на непоправну втрату, юнак дивився у майбуття з надією. І.Овечко розповідає про те, що почав брати участь у культурних та спортивних заходах, однак підкреслює, що робив це з метою «самозбереження». Згадує, що лише з великим бажанням грав в аматорській трупі, де ставили п'єси тільки української класики. Автор із гордістю зазначає: *«Саме там проросло зерно, яке вкинули в мою душу мої батьки – любові та поваги до рідної української мови, культури та звичаїв, які викоринювала русифікація»*.

На той час Іван викладав російську мову у старших класах. Це був важливий період, коли його – двадцятирічного – захопила літературна творчість. За митцем, у Сніжному видавалася газета російською мовою: *«...я почав надсилати до неї статті літературно-мовної тематики, а також деякі мої найперші вірші»*. Звернувши увагу на здібного вчителя-дописувача, редактор запропонував йому посаду відповідального за остаточну коректуру газети. Через роботу у школі працювати в редакції доводилося вночі. Але І.Овечко зазначає, що йому *«дуже подобались обидві ці роботи, і [він. – Н.З.] насолоджувався ними»*.

Забігаючи наперед, слід зауважити, що пізніше – після повернення до рідної Володимирівки – Іван Овечко був кореспондентом газети «Мелітопольский Край», що видавалася окупаційною владою Мелітополя. У фондах місцевого краєзнавчого музею зберігаються примірники цього періодичного видання. У них і знаходимо матеріали, підписані його іменем. Відомо, що тимчасова влада прагнула створити в місті ілюзію мирного життя (за довідковими джерелами, у роки окупації в Мелітополі працювали ресторани, вар'єте, театр української драми, кінотеатр). Іван Овечко писав про збиральну кампанію, збір лікарських трав, танці під звуки оркестру, футбольні матчі, критикував у власних байках радянську владу тощо.

Ці матеріали, наприклад, зустрічаємо в газеті «Мелітопольский Край» за 1943 рік (№№40, 46, 49, 52 тощо). Однак на особливу увагу заслуговують статті «Винницькая трагедия» та «Цифры ужасов Винницы», в яких І.Овечко розповідає, що 12 серпня 1943 року у Вінниці на власні очі бачив усі жахи радянських репресій. «Вікіпедія» про них свідчить наступне: «Вінницька трагедія – масові розстріли мирного населення у Вінниці, що здійснювалися НКВС СРСР протягом

кількох років перед початком Другої світової війни... Дослідження цих злочинів почалося під час німецької окупації Вінниці. На прохання місцевої громади і з санкції німецької адміністрації організоване дослідження поховань почалося у травні 1943 року. За результатами розслідування було виявлено 91 масове поховання й ексгумовано 9439 тіл. Місцеві жителі впізнали серед загиблих 468 родичів... За результатами сучасних досліджень, вважається, що загальна кількість репресованих за цей період у Вінниці й області сягає близько 20 000 осіб». Стають зрозумілими слова Івана Овечка у його книжці «Ти був чужий...» про те, що серед сотень загиблих у Вінниці він прагнув знайти тіло свого закатованого батька. У «Фрагментах...» автор не згадує про співпрацю з редакцією газети «Мелитопольский Край». Можливо, тому, що з часом докорінно змінив своє ставлення до фашистів. Свідченням тому є його думка у книжці «Ти був чужий...» про подібність режиму Гітлера до режиму Сталіна.

Війна застала родину Івана у Сніжному. За збігом обставин (з цієї події починається розділ «По всій Лівобережній Україні – пішки») учителя І.Овечка забрали до війська в перший день навчального року – 1 вересня.

Незважаючи на негативне ставлення до радянської влади, юнак не шукав можливості уникнути фронту. Однак він був здивований, що йому і його одноліткам (а в теплушці були хлопці приблизно одного віку) не видали ні форми, ні зброї, не повідомили про пункт призначення тощо. Сумніви посилювалися, коли стало відомо, що всі вони – діти «ворогів народу». Найстрашніше було попереду: *«У Пирятині бомбардувальники розстріляли тисячі таких, як я. Це було організовано владою з єдиною метою – відвернути увагу німців від фактичного розміщення радянських дивізій»*. П'ять хлопців з Донбасу, яким серед небагатьох пощастило вижити, вирішили повернутися до Сніжного, розташованого між Донецьком і Луганськом. Іван із вдячністю згадує, як українці на окупованій території ділилися з юнаками останнім шматком хліба і давали їм прихисток. Подолавши за місяць майже тисячу кілометрів, Іван дістався до того місця, яке останні роки називав своїм домом.

«Назад до рідного села» – розділ, що свідчить про прагнення родини Овечків пережити лихі часи на тій землі, де народилися і батьки, і діти. Зима 1941–42 рр. була дуже суворою, тому дорога видалася нелегкою. Їхню хату було зруйновано, прихистили родичі. Коней, з якими родина прибула, обміняли на овець і тому вижили.

За автором, він скрізь прагнув учителювати, не стало винятком і рідне село: *«...мені вдалося влаштуватися на роботу вчителем в місцевій початковій школі, де я колись розпочав власну освіту»*. І.Овечко не приховує, що, аналізуючи хід війни, розумів: Німеччина її незабаром програє, і сталінський режим знову запанує в Україні. Свій план він називає *«втечею»*. У тогочасній ситуації шлях лежав лише до Німеччини.

Розділ «У Німеччині – під час війни та після неї» сповнений не лише фактами з життя української родини за кордоном, а й розповіддю про тогочасні реалії. Автор зізнається, що Овечкам велося краще, ніж людям, *«яких насильно завозили до Німеччини для рабської праці»*, котрим *«довелося прожити в таборах»*. Іван Овечко не приховує, що це був дуже важливий період його

життя, оскільки у баварському містечку Інгольштадт він зустрів свою долю – Марію Шмідт, – з якою після закінчення війни вінчався «в українській православній церкві». У Німеччині в подружжя народилася дочка Інге. Через загрозу бути повернутою до СРСР родина вирішує залишити батьківщину Марії і вирушає до південноамериканської країни – Бразилії, яка не встановлювала значних обмежень для емігрантів.

Перш, ніж продовжити розповідь про долю української родини Овечків за кордоном, слід зазначити, що 1957 року у бразильському Сан-Паулу побачила світ (уже згадана) книжка Івана Овечка «Ти був чужий...» Бразилія очима українця», присвячена автором пам'яті його «батька-страждальця». У ній детально зображено майже дев'ять років буття української сім'ї в цій неоднозначній і колоритній країні. Розділ у «Фрагментах...» – «Ти був чужинцем – Бразилія сприймає тебе, як свого» – («Ці слова було написано великими літерами біля входу на Острів квітів, що розташований уздовж берега Атлантичного океану поруч із містом Ріо-де-Жанейро») значно менший за обсягом, однак у ньому теж окреслено основні періоди тогочасного життя родини. Автор не приховує, що гасло, яким ця країна 1949 року зустріла емігрантів, вразило Івана. Він і через багато років пам'ятає свої відчуття і питання, на яке так і не знайшов відповіді. У творі читаємо: «Я дивився на зоряне небо Бразилії і згадував небо рідної України. Чому так несправедливо: я молодий учитель мусив як син «ворога народу» тікати з моєї країни, і чому мій батько згинув за те, що чесно працював як селянин».

Зауважимо, що досліджуваний автобіографічний твір переконує читача в наступному: Овечки бралися за будь-яку роботу, незважаючи на багаторазову зміну місця проживання. Старший у родині – Іван – серед іншого був і електриком на сталеплавильному заводі, і торгував жіночими блузками тощо. Осягнувши португальську, почав працювати контролером якості на фабриці з виробництва скляних ампул для медичних лабораторій.

Не викликає сумніву той факт, що Іван Овечко прагнув свої почуття, думки і тугу за Україною відбити у слові. Про це свідчить і назва наступного розділу – «Не хлібом єдиним». Автор зазначає, що вже у 1950 році він «опублікував свою першу статтю [і перші вірші. – Н.З.] в аргентинському періодичному виданні «Наш клич», який редагував професор Євген Онацький». Це були, за митцем, такі твори: стаття «Денаціоналізація українців в українській пресі» і вірші «Степові землі», «Дніпро», «Поет і солдат», «Весна», «Горе» тощо. Слід зауважити, що 1949 року Є.Онацький став одним із засновників і першим головою Спілки українських науковців, митців та літераторів у Буенос-Айресі. Він працював редактором і директором тижневика «Наш клич» (1947–1963), редагував календарі-альманахи товариства «Відродження» (1949–1961) і православний щомісячник «Дзвін» (1953–1957), уклав 8-томну «Українську малу енциклопедію» (1957–1967 рр.).

Дізнаємося, що І.Овечко також надсилав статті до бразильського журналу «Candeia» («Свічка»). Як постійного кореспондента аргентинського журналу «Our Watchword» його «прийняли повноправним членом Товариства бразильських журналістів у Сан-Паулу».

Іван Овечко, ще не дійшовши до розповіді про життя у США, поспішає сказати про те, що завжди *«жив друкованим українським словом... хворів журналістикою»*. За митцем, він *опублікував понад дві тисячі праць у канадських, американських та європейських газетах – статті, рецензії, редакційні статті, конспекти коротких оповідань, гуморески та вірші*. І.Овечком його *«хрещеним батьком»* у журналістиці названо професора Є.Онацького, ім'я якого згадано *«із щирою повагою та вдячністю»*.

У другій половині 50-х рр. рада української церкви в Сан-Каetano, яку відвідувала родина Овечків, запропонувала Іванові *«стати головою... Братського капітула...»*, де він *«виступав з промовами»*. Пізніше у Трентоні він також став головою церкви, а згодом – редагував та публікував щомісячник *«Голос Братів»*.

Через деякий час, активно спілкуючись із бразильцями, І.Овечко так гарно опанував португальську, що міг вільно спілкуватися з ними і навіть виступав публічно. Автор пише, що, наприклад, пишається промовою *«в 1953 році перед натопом у три тисячі на футбольному стадіоні в Пакамбу до 20-ї річниці Великого голоду в Україні»*.

Митець не приховує, що багато часу приділяв облаштуванню побуту родини: Овечки не лише міняли місце проживання в пошуках гідного заробітку, а й завжди дбали про маленьке, але власне житло (наш земляк зазначає, що власна хата – це споконвічна мрія українців, і його родина не була винятком).

За автором, брати в кінці 50-х нарешті знайшли справу, яка приносила гарні прибутки: вони створили успішну компанію з виробництва та установки сигналізації. Однак Івана не покидала думка про переїзд до США (донці необхідно було дати гарну освіту, а його маленький син Юрко потребував фахового медичного обслуговування, відсутнього в Бразилії). Разом із тим, незважаючи на труднощі різного характеру, які родині випало долати, автор називає цю країну прекрасною, а її народ – красивим.

Згадуючи через багато десятиліть той період свого життя, І.Овечко з посмішкою зауважує: *«Скільки вовка не годуй, а він у ліс дивиться»*, підкреслюючи тогочасні плани облаштуватися у США. Там, як і в Бразилії, наш співвітчизник прагнув головного – свободи, *«без якої все інше нічого не варте»*, а ще – гідного майбутнього своїм дітям.

Долаючи сумніви, родина вирушила до Нью-Йорка. Як показало життя, Іванові судилося бути вічним мандрівником. Залишається лише дивуватися його виправданій упертості та наполегливості, оскільки цього разу, як і раніше, доля підготувала йому випробування. Несприятливі кліматичні умови та мінімальний заробіток вимусили сім'ю цього разу повернутися до Бразилії. Однак через рік – у 1960 році – родина Овечків назавжди залишила цю південноамериканську країну. Автор зазначає: *«Почнемо знову з нуля»*. Четверо дорослих і двоє дітей (Олена – мати братів, Іван та Семен, Марія – дружина старшого брата – та їхні діти) оселилися в підвалі будинку, що знаходився в містечку неподалік від Лос-Анджелеса.

Своє перше десятиліття в Каліфорнії автор називає *«двома п'ятирічними планами»*: *«Перший – щоденна боротьба за виживання»*, другий – задоволеність результатами напруженої праці. І.Овечко пояснює, що через недостатнє знання

англійської йому знову часто доводилося міняти роботу, однак він *«жодного разу не був безробітним»*.

Без сумніву, важливим стрижнем, що потужно підтримував виживання родини, була Божа віра. Уже йшлося про те, що Іван Овечко, ще перебуваючи в Україні, страждав від того, що радянська влада руйнувала церкви або використовувала храми не за їхнім єдиним призначенням. Пізніше, за кордоном, він також сповідував віру своїх пращурів і завжди пам'ятав, якого він роду-племені. Не лише в Німеччині та Бразилії, а й у США він залишався вірним їй. За автором, *«одразу після приїзду до Каліфорнії [Овечки. – Н.З.] приєдналися до парафії Української Церкви в Лос-Анджелесі»*.

Прагнучи до активної участі в житті українських громад за кордоном, І.Овечко завжди шукав тих представників нашого народу, які пропагували нашу культуру за межами України. Таким лідером свого часу був Микола Новак (за «Вікіпедією», «на початку 1946 року українська громада збрала 2 тисячі доларів для будови Українського Народного дому... відкриття сталося 2 липня 1950 року). Перший раз зорганізовано український хор на чолі із С. Гродом, куплено прапори – український і американський. Значну роль у цьому відіграв один з організаторів українського життя в Лос-Анджелесі Микола Новак». Саме М.Новак разом зі своєю дружиною Надією став для родини Овечків справжнім другом. У творі читаємо: *«Одним із перших українських громадських діячів, з яким я познайомився в Каліфорнії, був Микола Новак, якого в Лос-Анджелесі вважали «патріархом» суспільно-політичного та культурного життя української громади. Він приїхав до США з Галичини до Другої світової війни»*. Ця щира дружба тривала десятиліттями, особливою прихильністю подружжя обдарувало Юрка – сина Івана Овечка: від 6-річчя хлопчика до отримання ним наукового ступеня доктора наук. Як з'ясовується, М.Новак також цінував спілкування і з Іваном Овечком. Наприклад, зазначено, що цей громадський і культурний діяч запросив саме нашого земляка *«декламувати свою поему, присвячену гетьману Івану Мазепі»* в одному з гала-концертів.

Знайомство з книжкою **«Фрагменти з автобіографії. Моїм дітям, онукам і правнукам»** переконує, що, незважаючи на десятиліття нелегкої фізичної праці, Іван Овечко не втратив потужного потягу до літературно-художньої і публіцистичної творчості. У Каліфорнії було видано його збірку вибраних поезій *«Не плач, Україно!»* Зауважимо, що рядок саме з цієї книжки – *«Чи простиш, моя ненько-Вкраїно...»* – винесено у назву даної розвідки. І.Овечко також *«розпочав власну видавничу діяльність... відредагував та видав масштабну пам'ятну ювілейну книгу до 2-ї річниці Українського культурного центру в Лос-Анджелесі»* тощо. Однак сам автор переконаний, що найсуттєвішим видом його діяльності стала співпраця з українськими періодичними виданнями США та Канади, зокрема статті актуальної тематики в газеті «Свобода» (прикладі буде наведено далі) та в українсько-канадському тижневику «The Canadian lurmer».

І.Овечко також налагодив зв'язки з Директорією Українського культурного центру, протягом тривалого часу беручи безпосередню участь у кожному патріотичному заході українського товариства. За митцем, він *«мав честь виступати у концертних програмах, які включали виступи всесвітньо відомого*

хору «Кобзар» під егідою маестро Володимира Божика». Зауважимо, що про цей творчий колектив Іван Овечко розповів у своїй книжці «Ювілейна книга Українського культурного осередку», виданій у Лос-Анджелесі 1969 року.

Автор у розділі «Ріжу тканину, пишу вірші або пишу вірші, ріжу тканину» знайомить читача з тим, в який спосіб у перші роки перебування у США заробляв кошти на життя. З'ясовується, що в Лос-Анджелесі він почав працювати на швейній фабриці. Уже маючи певні навички (йому довелось мати справу з тканинами і раніше), Іван швидко виконував замовлення, а у заощаджений час писав вірші. Митець зазначає, що *«там працювала і пані Стефанія Порайко, колишня вчителька з Галичини. Ще до того, як подавати [власні вірші. – Н.З.] до публікації... спершу показував їх пані Стефанії для «схвалення».*

Однак і в Каліфорнії *«вчитель з України страшенно сумував за шкільним дзвоником»*, але для того треба було мати *«посвідчення вчителя Каліфорнії»*. На той час учитися можливості не було.

Зазначивши у розділі «Козак не без долі», що залюбленість у рідне слово завжди супроводжувала його, автор розповів про лист із Нью-Джерсі від Антіна Драгана – головного редактора україномовної газети «Свобода». У ній І.Овечко *«друкував велику кількість матеріалу – статті, огляди книг, вірші, фейлетони, а також регулярні новини про життя українців у Каліфорнії»*: нашого земляка було запрошено на роботу. Митець називає цей період важливим для себе, оскільки саме в редакції зустрівся з *«визначними прихильниками українського культурного життя в Америці... вони були об'єднані щирим патріотизмом та любов'ю до України... Антін Драган... поет Богдан Кравців, декан українських журналістів Іван Кедрин-Рудницький, англomовний редактор українських видань Вальтер Душник, В. Давиденко, Л. Луців...»* Автор підкреслює доброзичливу атмосферу, називає товаришів по перу *«редакційним братством»*, наголошує на максимально дружньому ставленні до нього головного редактора газети і жалкує, що недовго там пропрацював через несприятливий клімат у Нью-Джерсі. Однак, за митцем, він домовився про постійну щомісячну сторінку під назвою «Новини з Тихого океану», редактором якої і став. Важливість цієї сторінки у «Свободі» полягала в тому, що вона стала *«безцінним новинним форумом для українських громад на Заході, зокрема, у Каліфорнії, про діяльність яких до цього часу в пресі мало повідомлялося, на відміну від відомих українських центрів на Сході»*. Нагадаємо, що «Свобода» найстарша у світі україномовна газета, що виходить безперервно з 1893 року. Перша українська газета у США, одна з найстаріших українських газет у діаспорі.

Низка статей нашого земляка у цій газеті – яскравий приклад того, як І.Овечко прагнув прищепити любов до рідного слова, пісні, своїм землякам-емігрантам. Особливо – молоді. Так, у «Свободі» за 20.04.1962 (№75) на 2-й сторінці опубліковано його статтю «Якої заспівати?» Автор справедливо наголошує на тому, що, не забуваючи старого, необхідно створювати нове, оскільки воно цікаве найперше молодому поколінню. Наведемо його думку: *«Молодь не співає, бо немає пісень... жодної нової української пісні... Не одна із старих пісень переживе ще багато поколінь, не згубивши своєї актуальності, і наша молодь їх мусить знати і співати. Але ж молодь – це передусім... кров,*

темперамент, життя, весна, кохання і – пісня. Сучасна пісня. Помиляємось, коли думаємо, що досить кантат і гімнів, щоб утримати молодь при українстві...»; у газеті від 01.03.1963 (№39) на 2-й сторінці знаходимо матеріал Івана Овечка «Вишивані Вечерниці». Автор пише: «Це щось нове – вишивані вечерниці в Лос-Анджелесі. І цікаве. Веселе і разом з тим корисно-виховне [що дає. – Н.З.] насолоду і плекання чогось свого, українського... На залі було, мабуть, з півсотні дівчат і молодиць у вишитих блюзках і сукенках... Сенс організації вишиваних вечерниць – заохотити до плекання наших традицій також на чужині. Ціль досягнуто: навіть в Америці, де всім нема ні на що часу, українська вишивка не гине. Отже, можемо ствердити, що не тільки наша пісня. а й... наша вишивка не вмере, не загине . . .»; а, наприклад, у № 86 за 08.05.1963 на 3-й сторінці привертає увагу стаття І.Овечка «Слово Тараса в Лос-Анджелесі». У ній читаємо: «Розпочате минулими роками керівником українського відділу... Монтерейської школи військових... і студентами... [свято. – Н.З.] Шевченківських святочних імпрез в Лос-Анджелесі вже входить в гарну традицію... Присутні на святі були приємно вражені успіхами студентів-американців, які... оволоділи нашою мовою настільки, що один з молодих студентів міг виступити з промовою в українській досить таки поправній! мові, а інша навіть продекламувати «Івана Підкову» з небуденною експресією, по-мистецьки. Видно було, що обидва американці і говорили не автоматично вивчені слова чи речення, а зі розумінням певного слова. Наші вчителі і в Монтерей, як бачимо, навчають американських старшин не лише мови, а й історії, побуту та визвольних стремлень нашого народу. В перерві та в скромному чайному прийнятті в честь гостей студенти вільно гупорили з українцями виключно українською». Зазначимо, що в даному цитуванні збережено орфографію та пунктуацію І.Овечка.

Зауважимо, що ще однією несподіваною, однак дуже важливою можливістю для Івана Овечка було запрошення Романа Кухара – професора «Державного університету Форт-Хейса (FHSU) у штаті Канзас», який знав автора аналізованої книжки лише за його колонками у пресі (йому було відомо і про «педагогічну діяльність в Україні»), замінити «деякі з його російських занять» на час перебування професора в наукових справах у Європі. У нагоді авторові став український диплом про вищу освіту і набутий в Україні викладацький досвід. Наш земляк отримав посаду «запрошеного лектора». Він із вдячністю вважає професора Романа Кухара своїм «кровним братом і провідним світлом», «ініціатором [Овечкової. – Н.З.] академічної кар'єри в Америці». Митець зазначає, що і студенти, і колеги помітили і гідно оцінили гарні успіхи його підопічних. Пізніше, говорячи про свою роботу у Грілі (про це йтиметься далі), автор також згадає зустріч в університеті Форт-Хейса зі співробітниками ФБР, яким, щоб розвіяти їхні підозри, довелося розповісти про суть його антирадянських публікацій і трагічну загибель батька.

За І.Овечком, ним під час шестимісячної заміни професора Кухара було отримано офіційний документ, підписаний деканом, «який засвідчив, що рівень [його. – Н.З.] освіти в Україні повністю еквівалентний рівню ступеня «магістра» в США». Окрилений успіхом, наш земляк почав шукати посаду викладача російської та німецької мов у кількох університетах західних штатів. Один із них

– Коледж штату Колорадо у Грілі (пізніше – це університет Північного Колорадо). З Іваном Овечком провели співбесіду керівник департаменту іноземних мов, декан, президент університету. Також успішно пройшла співбесіда в Університеті Орегону. Позитивну відповідь було отримано і на кафедрі іноземних мов Університету Південної Каліфорнії в Лос-Анджелесі. Однак в останньому виші, як зазначає митець, *«керівництво мене попередило: якщо кандидат, який здобув науковий ступінь доктора наук, подасть заявку на те саме місце, будуть змушені звільнити мене»*. І.Овечко не приховує: він тішився з того, що був максимально затребуваний американськими вишами, але вкотре необхідно було зробити правильний вибір. Дзвінок із Грілі поставив крапку в роздумах. У творі читаємо: *«Мене прийняли на посаду штатного викладача в Університет Північного Колорадо (UNC). Це маленьке чисте місто з приблизно 35 000 жителів дуже сподобалось мені. Як і університет зі своїми 10 000 студентами та всіма людьми, яких я там зустрів»*. Разом із дружиною, сином і мамою, якій на той час було 82 роки, І.Овечко перебрався до Грілі.

Один із розділів книжки має дуже промовисту назву – *«Найкращі роки мого життя і – найбільша продуктивність»*. На думку митця, ці роки *«розпочалися восени 1969 року, коли [він. – Н.З.] почав викладати в Університеті Північного Колорадо в Грілі... пройшов послідовне підвищення... до професора... і вийшов за власним бажанням на пенсію в середині 1984 року»*. Слід зауважити, що до слова «професор» у нашого земляка після виходу на пенсію додалось слово «емерит» – на знак визнання його заслуг. Іван Овечко зізнається, що спочатку керівництво університету до нього приглядалося. Однак, коли після першого дня його викладацької діяльності (понад сорок студентів-першокурсників з'явилися на заняття з російської мови, дещо менше, але теж забагато для вивчення іноземної мови – на другому і на третьому курсах) до кабінету зайшов Френк Кеппелер – керівник відділу іноземних мов, – він сказав: *«Ваш перший день тут на всіх трьох ваших заняттях був дуже успішним. Студенти у захваті»*.

І.Овечко згадує, що він і у Грілі не полишав журналістської справи: листувався з редакцією «Канадського фермера» і продовжував керувати виданням «Вільний світ».

Новий етап у житті Івана Овечка (про це йдеться в розділі «В Українському Університеті в Мюнхені»), за його твердженням, розпочався з рішення вступити до Українського Вільного Університету і здобути ступінь доктора наук. Хоча це і фінансово, і фізично важко, оскільки університет знаходився в Європі, однак було прийнято рішення про навчання. Після захисту дисертації кар'єра нашого земляка швидко пішла вгору. У творі читаємо: *«Моя дисертація (яка була видана УВУ як окрема книга [1973 р.– Н.З.] мала назву «Чехов і Україна»... роботу я присвятив професору Н.Полонській-Василенко, моєму викладачеві історії»*. Митець також зазначив, що він є автором трактату «Давайте працювати!» Це *«нарис про філософію праці у різних народів, їх мислителів та філософів і роль праці у відродженні та оновленні людини»*. Книжку присвячено *«професору філософії д. О. Кульчицькому»*.

Зауважимо, що у книжці **«Фрагменти з автобіографії. Моїм дітям, онукам і правнукам»** відчувається максимально прихильне ставлення автора до всього

українського. Одним із прикладів є і розділ «День іноземних мов» у нашому університеті». Цей захід раз на рік проводився в UNC – Університеті Північного Колорадо. Традиційно велика кількість учнів середніх шкіл з усього Колорадо прибула до Грілі, щоб ознайомитися *«з іноземними мовами, що викладаються в університеті, культурою, звичаями, мистецтвом та кухнями народів, мови яких було представлено»*. Надпотужний *«аргумент на користь усього українського»* був забезпечений *«групою з понад сорока українців з Денвера на чолі з Мирославом Кальбою [їх запросив І.Овечко. – Н.З.] ... Вони вразили глядачів... таким калейдоскопом пісень і танців в національних костюмах, що сотні учнів і десятки вчителів і батьків із Грілі та його околиць... були приємно здивовані. Один член міської ради Грілі, який був там, негайно запросив їх в мерію на майбутній захід. Вони прийшли і принесли ... український прапор!»* Автор із приємністю згадує, що Френк Кеппелер – керівник відділу іноземних мов – тоді з посмішкою поцікавився, чи пам’ятає Іван, що він опікується російською секцією. І.Овечко на те відповів: *«Але ж вони танцювали і співали прекрасно, чи не так?»* Овечків бос, як випливає із книжки, *«тернів»* його *«деякі... «зигзаги» до українознавства»*. А особливо важливими *«зигзагами»*, як переконаний сам автор, стали його два нові курси, започатковані на кафедрі, – *«Дисидентський рух»* і *«Національні культури в СРСР»*, що викликали великий інтерес у студентів. Митець підкреслює, що на лекціях про культури СРСР *«найбільше часу відводив українській культурі»*, а на лекціях про дисидентські рухи в Радянському Союзі найбільше зосереджувався *«на дисидентській діяльності в Україні»*.

У книжці також зазначено, що її автор у той період, поряд з успішною викладацькою діяльністю, також активно продовжував і діяльність журналіста. Тому він називає цей відтинок свого життя чи не найпродуктивнішим. Щодо журналістики, то І.Овечко як і раніше співпрацював *«з численними органами української преси... заснував свій новий щомісячний журнал – «Форум вільної критичної думки, протилежних поглядів та переконань тих, хто твердо стоїть на принципах національної незалежності та суверенітету»*.

На жаль, не зовсім зрозумілим є питання про те, чи *«Українська преса»*, – видання теж започатковане нашим земляком, і є той самий *«Форум...»* або це самостійне видання, про яке автор у розділі *«УКРАПРЕС»* – огляд української преси» пише наступне: *«Особливість видання – дві суперечливі думки стосовно одного питання. Аналогічна формула була використана в розділі «Листи до редактора»... було опубліковано загалом 36 випусків «Української преси»... я був редактором, коректором та видавцем»*.

Митець також розповідає, що *«породив ще одну ідею... видати кишеньковий англomовний довідник про Україну та українців»*. І цю ідею було успішно реалізовано. Довідник, за автором, мав назву *«Україна & українці. Питання та відповіді від «UKRAPRESS»*. І.Овечко навіть подає вихідні дані цієї книжки: *«Іван Овечко – редактор-видавець; Роман В. Кухар – співредактор; Роман Татчин – англomовний перекладач та співредактор (1-е видання (1984) – 128 с.; 2-е (1985) – 136 с.»* Автор не без гордості називає накладі видання та перевидавання: 1-й – 5000 примірників, другий – 9000. Митець також наголошує:

«Я не знаю жодної іншої публікації в українській діаспорі... яка видавалася та купувалася так швидко».

Разом із тим він щиро розповів, що саме затьмарило видання цієї книжки: у цей час несподівано померла його перша дружина Марія. У присвяті їй Іван Овечко написав наступне: *«Моїй дружині Марії – рідній німецько-баварській, яка ніколи не бувала в Україні, але швидко освоїла її мову, традиції та звичаї, хто потужно підтримував видання «Українська преса», хто вітав... «Путівник з кишенькових книг» для України та українців – ця книга присвячена».* Митець також дуже шкодує, що його дружина – любляча мати і бабуся – не встигла побачити весілля її онуків і народження правнуків.

Зауважимо, що, незважаючи на сповнене випробовувань життя, І.Овечко ніколи не втрачав бажання працювати і щиро радів результатам. Період його буття, про який уже йшлося, він чесно назвав *«напруженим»*, однак не без гордості наголосив, що – і плідним *«для публікації кількох... власних книг та брошур, а також вибраних праць інших видавців про [Овечкову. – Н.З.] громадську, літературну та публіцистичну діяльність... книги інших авторів – спогади, романи, новели, поезії тощо. Усього разом понад 40 книг. До списку авторів ввійшли такі відомі імена, як Василь Чапленко (4 книги), Анатолій Юриняк (2 книги), Василь Гайдарівський та ін.»*

Як зазначалося, ще в юності – після смерті свого батька – Іван пообіцяв собі, що ніколи не залишить свою маму. За автором, його матір – Олена (до одруження Назаренко) завжди була поряд із ним та його братом Семеном. Вона розмовляла лише українською мовою, ходила (в залежності від місця проживання родини інколи декілька кілометрів і підіймалася високими сходами) до української церкви, прищепила своїй невістці-німкені та онукам любов до України. Померла українка Олена Овечко на 107-му році життя.

Із книжки дізнаємося, що після смерті дружини І.Овечко переїхав із Грлі до Аврори, розташованої біля Денвера. Автор зазначає, що *«там є дві українські церкви – одна православна, а друга католицька. Вони свого часу запрошували [його. – Н.З.] виступити на вшануваннях Шевченка та на фестивалях. Саме тут [наш земляк. – Н.З.] оприлюднив факти Великого українського голоду 1933 року, а також кілька разів відвідував засідання комітету з організації святкування 50-річного ювілею Українського Вільного Університету в Мюнхені... редагував та опублікував декілька випусків спеціального бюлетеня, пов'язаного з підготовкою цього ювілею».*

Розказав автор і про те, що в Аврорі він познайомився з україркою з Галичини, яка втратила родину і теж потребувала підтримки. За І.Овечком, на час створення книги уже 15 років Лідія опікувалася його родиною, а Іванові свого часу дала *«волю і сили продовжувати жити і... Знову писати, писати».*

У розділі *«Замість епілогу»* наш земляк повідомив, що переніс дві надскладні операції (зауважимо, що йому на момент створення *«Фрагментів...»* було 82 роки) і намагається старанно працювати над книжкою, щоб залишити своїй родині спогад про себе.

У фіналі книжки **«Фрагменти з автобіографії. Моїм дітям, онукам і правнукам»** подано декілька родинних світлин і поему автора, присвячену матері.

На наш погляд, саме після знайомства з автобіографією (досліджена книжка значно ширша заявлених «Фрагментів...») українця за походженням та іноземця за багаторічним місцем проживання, доречно зупинитися ще на одному переконанні, висловленому автором у передньому слові до **«Фрагментів...»** Митець, передбачаючи запитання, яке йому вже ставили і яке після знайомства з книжкою ще можуть поставити саме українці, пояснює, чому він – *«хоча й українознавець»* – за кордоном викладав російську мову. За І.Овечком, *«по-перше, не лише російську, а й німецьку; по-друге, викладання мов – моя професія; по-третє, в американських університетах дуже мало кафедр іноземних мов, які включають українську мову у свої навчальні програми. Але ще більше: хоча можуть бути «ворожі» уряди, «ворожі» партії та ідеології, а часом навіть «ворожі» нації, у самій мові немає властивості «ворожості». І в кінцевому підсумку, хто з більшою ймовірністю надасть американським студентам надійну інформацію про Україну та українців – український чи неукраїнський професор російської мови?»*

Помер Іван Федотович Овечко 4 листопада 2002 року. Його поховано у містечку Грілі штату Колорадо.

Як бачимо, можна по-різному ставитися до того, як наш земляк розпорядився своїм життям. Але один важливий висновок, що випливає з його книжки **«Фрагменти з автобіографії. Моїм дітям, онукам і правнукам»**, є очевидним: Іван Овечко – професор Університету Північного Колорадо в Грілі – завжди любив свою Батьківщину – Україну, пишався її мовою, культурою, традиціями, збагачував їх своїми працями, свято зберігав усе рідне у своєму серці, підтримував почуття патріотизму у співвітчизників-емігрантів і знайомив з українською культурою тисячі людей за кордоном.

Без сумніву, Іван Овечко заслуговує на вдячну пам'ять про нього України та українців.